

صندوق ضمانت صادرات ایران در یک نگاه

عدم وصول بموقع مطالبات از خریداران خارجی در اغلب اوقات صادرکننده را با بحران نقدینگی مواجه ساخته و در تنگنای مالی قرار می دهد و در نتیجه باعث ناتوانی وی در ایفای تعهدات مالی به اعتبار دهندگان داخلی و گاهی اوقات منجر به ورشکستگی کامل وی می گردد. از اینرو مؤسسات بیمه اعتبار صادراتی (ECAs)، بعنوان یکی از اجزاء مهم و حیاتی نظام مالی صادراتی و یکی از ارکان زیربنایی اقتصادی جهت کاهش ریسک صادرکنندگان اهمیت می یابند.

بیمه اعتبار یا پوشش تضمین اعتبار در اواسط قرن ۱۹ در اروپا بوجود آمد. نیاز به این نوع بیمه در تجارت با نقاط دوردستی مانند استرالیا، نیوزیلند و هند احساس می شد. بعد از جنگ جهانی اول، صادرات به کشورهایی که قبلاً دشمن محسوب می شدند تا حدودی دشوار بود، در نتیجه، خدمات بیمه اعتبار توسط دولت ها به مثابه ابزاری جهت تشویق صادرات به کشورهای پرخطر بنیان نهاده شد.

وظیفه اصلی مؤسسات بیمه اعتبار صادراتی بیمه نمودن قراردادهای صادراتی در مقابل خطر عدم پرداخت می باشد. این مؤسسات خطر کلاهبرداری، تقلب و ورشکستگی را مدیریت نموده و از این طریق صادرکنندگان و بانکها را در برابر خسارات احتمالی حمایت نموده و در عین حال اعتبار اعطایی بانکها به صادرکنندگان را تحت پوشش قرار می دهند. بدین ترتیب مؤسسات اعتبار صادرات با بسط فرصت های بازار امکان و قدرت رقابت صادرکنندگان را در مقابل رقبایشان فراهم می آورد. بطور خلاصه مؤسسات اعتبار صادراتی از طریق سازوکار مدیریت ریسک پرداختها می توانند:

- اعتماد صادرکنندگان را از طریق پوشش ریسکهای سیاسی و تجاری افزایش دهند؛
- ظرفیت رقابت با سایر رقبا در سایر کشورها را ایجاد نمایند؛
- اطلاعات مستند و قابل اتکاء را جمع آوری و به روز نموده و در اختیار صادرکنندگان قرار دهند؛
- مشاوره های کارشناسی فنی در رابطه با تجارت و تأمین مالی خارجی ارائه دهند؛
- در امر تأمین مالی قبل و بعد از حمل از طریق بانکها به صادرکنندگان کمک کنند؛
- تجارت بین المللی را تسهیل نمایند؛
- فرصتهای بازار را بسط دهند؛

✓ از طریق جایگزینی معاملات حساب باز بجای اعتبارات اسنادی، موجبات صرفه جوئی در هزینه و زمان صادرکنندگان را فراهم نمایند؛

✓ ارتباط صادرکنندگان با مشتریان خارجی را ارتقاء دهند.

صندوق ضمانت صادرات ایران نیز بعنوان مؤسسه بیمه اعتبار صادراتی ایران، یکی از سازمانهای متولی حمایت از صادرات کشور بوده که تحت نظارت وزارت بازرگانی فعالیت می‌نماید. این مؤسسه در پی کاهش قیمت نفت در دهه هفتاد میلادی، با کمک UNCTAD تاسیس گردید. این صندوق از طریق چهار دسته از خدمات قابل ارائه، به انجام رسالت خویش اقدام می‌نماید:

الف- خدمات بیمه‌ای

مهمترین فعالیت صندوق ضمانت صادرات ایران، بیمه مطالبات صادرکننده ایرانی از خریدار خارجی و صدور بیمه‌نامه‌هایی است که بر اساس آنها بازگشت وجه ناشی از صادرات، تضمین می‌گردد. بر مبنای این بیمه‌نامه‌ها صادرات کالاها و خدمات در برابر ریسکهای تجاری و سیاسی تحت پوشش بیمه‌ای قرار می‌گیرند. بعبارت دیگر صادرات یک صادرکننده در برابر خطراتی چون:

ریسکهای تجاری

- استنکاف خریدار از قبول کالای صادر شده و یا خدمات انجام شده
- عدم پرداخت بهای کالا یا خدمات در سررسید مقرر
- عدم توانایی مالی خریدار به دلیل ورشکستگی، اعسار و یا توقف

ریسکهای سیاسی

- تیره شدن روابط و قطع روابط سیاسی با کشور خریدار بنحوی که در نتیجه آن، صادرکننده موفق به دریافت - مطالبات خود در سررسید آنها نشود.
- اعمال سیاست های اقتصادی که موجب مسدود شدن مطالبات صادرکنندگان شود.
- اعمال سیاستهای مربوط به محدودیتهای وارداتی و ارزی در کشور خریدار

"بیمه‌نامه‌های صندوق با تحلیل ریسک و:

- ✓ براساس قرارداد و بصورت حساب باز (پس از انجام اعتبارسنجی از خریدار)
- ✓ بر اساس اعتبارات اسنادی و تضامین بانکی
- ✓ براساس تضمین بازپرداخت دولت کشور خریدار
- ✓ براساس تضمین شخص یا شرکت ثالث ایرانی (با ارائه وثیقه معتبر در داخل ایران)

صادر می‌شوند."

- انواع بیمه‌نامه‌ها:

- بیمه‌نامه خاص صادرات: این بیمه نامه یک مورد از قراردادهای صادراتی / اعتبارات اسنادی صادرکنندگان با خریدار خارجی را در برابر ریسکها تجاری و سیاسی، تحت پوشش خود قرار می‌دهد.
- بیمه‌نامه کل گردش صادرات: این بیمه نامه کلیه قراردادهای صادراتی / اعتبارات اسنادی یک صادرکننده را با خریداران مختلف در طول مدت یکسال تحت پوشش خود قرار می‌دهد. عبارت دیگر پس از صدور این بیمه‌نامه ضمن اینکه کلیه صادرات یک صادرکننده به یک خریدار خاص در یک کشور یا سایر خریداران در دیگر کشورها تحت پوشش قرار گرفته، مراحل اداری که برای صدور هر بیمه‌نامه خاص صادرات انجام می‌پذیرد حذف خواهد شد.
- بیمه نامه بلااثر شدن قرارداد صادراتی: صندوق ضمانت صادرات از طریق این بیمه‌نامه خسارت ناشی از بلااثر شدن اعتبار اسنادی یا قرارداد صادراتی را برای صادرکننده پوشش می‌دهد. ریسکهای تحت پوشش این بیمه‌نامه عبارتند است: تحریم کشور خریدار و لغو مجوز واردات، تحریم کشور صادرکننده و لغو مجوز صادرات، تحریم کشور ثالث، بروز جنگ، فسخ قرارداد توسط خریدار، عدم ایفای تعهدات خریدار و عدم قبول حکم دادگاه از سوی خریدار.
- بیمه نامه خاص صادرات خدمات فنی و مهندسی: واجدین شرایط اخذ این نوع بیمه نامه صادرکنندگانی هستند که اقدام به صدور طرحها و پروژه های ساختمانی، عمرانی و سایر خدمات فنی و مهندسی به خارج از کشور می‌نمایند.
- بیمه‌نامه پوشش ضمانت‌نامه‌های بانکی بازپرداخت: عبارتست از بیمه نامه ای که جهت پوشش ریسک واخواست ضمانت نامه های بازپرداخت صادره توسط بانکهای ایرانی به نفع موسسات تامین کننده مالی طرح های فنی و مهندسی ایرانی در کشورهای هدف صادراتی، به نفع بانکهای ایرانی صادر می‌گردد.

ب - کمک به تأمین مالی صادرات کالاها و خدمات

صندوق ضمانت صادرات ایران علاوه بر فعالیت اصلی خویش که صدور بیمه‌نامه‌های پیش گفته است، برای کمک بیشتر به صادرکنندگان و یاری آنها در تهیه منابع لازم جهت تهیه کالای صادراتی، این خدمات را ارائه می‌نماید:

ب - ۱ - تأمین مالی پیش از صدور کالا:

گاهی یک صادرکننده برای شروع فرایند صادرات، تهیه مواد اولیه، تأمین سرمایه در گردش و یا خرید کالای موضوع قرارداد/اعتبار اسنادی، نیاز به دریافت تسهیلات و یا اعتبار دارد. در این گونه موارد بانکها و مؤسسات مالی اقدام به تأمین مالی پیش از صدور می‌نمایند در اینصورت صندوق با ارائه پوششهای ذیل می‌تواند نقش مهمی را در این زمینه ایفا نماید:

- ضمانت‌نامه‌های ارزی وریالی: بانکها و مؤسسات داخلی در ازاء تسهیلات ریالی و ارزی قبل از صدور کالاها و خدمات که به صادرکنندگان ارائه می‌نمایند، از متقاضی وثایقی را متناسب با تسهیلات پرداختی اخذ می‌نمایند. یکی از وثایقی که بانکها به موجب قانون می‌توانند از صادرکننده در قبال این تسهیلات مطالبه نمایند، ضمانت‌نامه‌های اعتباری ارزی و ریالی صندوق ضمانت صادرات ایران است. این ضمانت‌نامه‌ها بعنوان جایگزین سایر وثایق، بانکها را از بازگشت بموقع تسهیلات پرداخت شده مطمئن می‌سازد. از سوی دیگر پس از ارزیابی صادرکننده و براساس نتایج حاصل از این اعتبار سنجی و ارزیابی، وثایقی از سوی صندوق جهت صدور ضمانت‌نامه اخذ می‌شود. تفاوت وثیقه‌های دریافتی از سوی بانکها با صندوق در داشتن دیدی حمایتگرانه بهنگام تعیین وثایق می‌باشد. کارمزد ضمانت‌نامه‌های اعتباری متاثر از دو عامل زمان و نوع وثایق دریافتی از صادرکننده می‌باشد. بر این اساس کارمزد سالانه این گونه ضمانت‌نامه‌ها بین یک تا دو درصد خواهد بود.

- ضمانت‌نامه اعتبار تولیدی: در برخی موارد صادرکننده، کالای صادراتی یا مواد اولیه تولید آن را بصورت اعتباری و مدت دار از مراکز مختلف تولیدی در داخل کشور تهیه می‌نماید. با ارائه این ضمانت‌نامه تولیدکننده از بازگشت پول کالای خود مطمئن شده و صادرکننده نیز می‌تواند بدون اتکا به بانکها و پرداخت سود آنها کالای صادراتی خویش را تأمین نماید. شرایط و فرایند صدور این ضمانت‌نامه پس از دریافت تقاضا از تولیدکننده، همانند ضمانت‌نامه‌های ارزی وریالی می‌باشد.

ب - ۲ - تأمین مالی پس از صدور کالا:

بطور کلی صادرکنندگان قبل از اقدام به مذاکرات تجاری و انعقاد قرارداد، با برآورد توانایی و امکانات خویش، منابع لازم را جهت شروع فرایند صادرات فراهم می‌آورند لیکن اگر خریدار توانایی پرداخت را بصورت نقد نداشته باشد و یا قادر به باز پرداخت تعهدات خود در مدت زمان کوتاه نباشد(خصوصاً در صدور خدمات فنی و مهندس، با توجه به ماهیت انجام کار که مستلزم صرف زمان می‌باشد)، صادرات بصورت یوزانس (مدت‌دار) خواهد بود. در اینگونه موارد بانکها به کمک صادرکنندگان شتافته و با ارائه تسهیلات مالی پس از حمل، ضمن

کمک به خریدار در جمع‌آوری منابع لازم جهت ایفای تعهدات، صادرکنندگان را در انجام صادرات و نیز ایفای باموقع تعهدات مالی داخلی یاری می‌نمایند. صندوق ضمانت صادرات نیز با ارائه خدمات متنوع ذیل نقش خود را در این فرایند ایفا می‌نماید:

- ضمانت‌نامه اعتبار خریدار: بانکهای داخلی بمنظور فراهم آوردن امکان خرید کالاها و خدمات ایرانی بصورت اعتباری برای خریداران خارجی، در قالب خطوط اعتباری اقدام به اعطای اعتبار به آنها می‌نمایند. تأمین مالی بسیاری از طرحهای پیمانکاری و صدور خدمات فنی و مهندسی که معمولاً از مبالغ کلانی نیز برخوردارند، از طریق اعتبار خریدار صورت می‌پذیرد. عموماً تضمین پروژه‌های فنی و مهندسی در قالب تضامین دولتی یا بانکی می‌باشد. بر مبنای این خطوط اعتباری، صادرکننده، کالا/خدمت صادراتی را براساس اعتبارات اسنادی یا قراردادهای تجاری برای خریدار/کارفرما ارسال/اجرا نموده و فارغ از مدت بازپرداخت، وجه آن را پس از ارائه مدارک حمل/صورت وضعیتهای تأیید شده، از بانک دریافت می‌نماید. لیکن بانکها برای پوشش ریسکهای تجاری و سیاسی مترتب بر این خطوط اعتباری، وثایقی را از اعتبار گیرنده مطالبه می‌نمایند. این ضمانت‌نامه با توجه به ماهیت دریافت‌کننده اعتبار، پس از حصول اطمینان از اعتبار بانک یا خریدار بوسیله اعتبار سنجی و اخذ وثایق مورد تأیید صندوق صادر خواهد شد. کارمزد صدور این ضمانت‌نامه و سود تسهیلات پرداختی در این مورد بعهده خریدار خواهد بود.

- بیمه‌نامه خرید دین اسناد صادراتی: این بیمه‌نامه به منظور پوشش ریسک عدم بازپرداخت وجه اسناد و اوراق صادراتی بهادار از قبیل اعتبارات اسنادی، بروات و سفته که جهت خرید دین توسط صادر کننده ایرانی به بانکهای کشور ارایه می‌شود، صادر می‌گردد و بر اساس آن در صورت عدم پرداخت وجه اسناد از سوی خریدار/بانک خارجی، خسارت وارده به بانک خریدار دین اسناد، پرداخت می‌گردد.

- بیمه‌نامه پوشش مطالبات بانک بابت اعتبارات اسنادی دیداری: این بیمه‌نامه ریسک عدم پرداخت بانک گشایش کننده / تأیید کننده اعتبار اسنادی به بانک ایرانی را پوشش داده و بدین ترتیب، بانک ایرانی قادر خواهد بود وجه اعتبار اسنادی دیداری را در صورت عدم وجود مغایرت اسناد صادراتی با شرایط لحاظ شده در L/C، پرداخت نموده و در نهایت منجر به تسریع روند پرداخت وجه اعتبار اسنادی دیداری به صادر کننده ایرانی می‌گردد.

ج - پوشش طرحهای سرمایه‌گذاری:

- بیمه‌نامه سرمایه‌گذاری: این بیمه‌نامه اصل و سود سرمایه‌گذارهای میان و بلند مدت سرمایه‌گذاران ایرانی در کشورهای هدف را تحت پوشش قرار می‌دهد. بعبارت دیگر شرکتها یا اشخاص ایرانی که در نظر دارند اقدام به

چنین سرمایه گذاریهایی در سایر کشورها بنمایند (مثلاً یک کارخانه در کشور هدف احداث کنند) میتوانند با اخذ بیمه نامه سرمایه گذاری صندوق، فعالیتهای سرمایه گذاری خود را در مقابل ریسکهایی همچون عدم انتقال اصل و سود سرمایه گذاری، ملی شدن و یا مصادره اموال، جنگ و غیره، بیمه نمایند. میزان حق بیمه این نوع بیمه نامه نیز با توجه به شرایط سرمایه گذاری، و اوضاع اقتصادی و سیاسی بازار هدف، قوانین مربوط به سرمایه گذاری و موافقتنامه های متقابل در خصوص تضمین سرمایه گذاریها محاسبه و اخذ می گردد.

بیمه نامه پوشش تسهیلات سرمایه گذاری: این بیمه نامه اصل و سود تسهیلات سرمایه گذاری که توسط بانکها یا موسسات مالی داخلی جهت تامین مالی سرمایه گذاری ایرانیان در خارج از کشور ارائه می گردند را در برابر ریسکهای سیاسی، تحت پوشش قرار می دهد. بعبارت دیگر بانکها یا موسسات مالی و اعتباری که اقدام به تامین مالی طرح های سرمایه گذاری در سایر کشورها بنمایند، می توانند با اخذ بیمه نامه پوشش تسهیلات سرمایه گذاری صندوق، ریسک عدم بازپرداخت سرمایه گذار در صورت بروز ریسکهای سیاسی همچون جنگ، عدم انتقال اصل و سود سرمایه گذاری، ملی شدن یا مصادره اموال و غیره را بیمه نمایند. میزان حق بیمه این بیمه نامه با توجه به شرایط سرمایه گذاری، اوضاع سیاسی کشور میزبان، قوانین مربوط به سرمایه گذاری و موافقتنامه های متقابل در خصوص تضمین سرمایه گذاریها محاسبه و اخذ می گردد.

د - ارائه خدمات مشاوره ای:

صندوق ضمانت صادرات ایران بمنظور کمک به صادرکنندگان جهت اخذ تصمیم صحیح و کنترل و کاهش ریسک معاملات آنان و همچنین ارائه سریع و صحیح پوششهای بیمه ای خود، بانک اطلاعاتی را فراهم آورده که با مراجعه به آن می توان تحلیلی جامع از وضعیت اعتباری بانکها و کشورها را انجام داد. همچنین با استفاده از سامانه رتبه بندی سازمان توسعه همکاریهای اقتصادی (OECD) کشورها در دسته های هفتگانه قرار داده شده که با مراجعه به آن، اطلاعاتی در مورد توان جذب و سقف پوشش هر کشور، بانکهای قابل قبول در آن کشور و رتبه و سقف اعتبار هر یک از آنها بدست خواهد آمد. از طرفی با عضویت در شبکه های بزرگ بین المللی که اطلاعات مالی شرکتها را گردآوری و ارائه می نمایند، قادر به اعتبارسنجی دهها میلیون شرکت و فعال اقتصادی در سراسر جهان، می باشد. به این ترتیب علاوه بر راهنمایی صادرکنندگان در برقراری ارتباط صحیح بازرگانی، اطلاعات اولیه برای صدور بیمه نامه های صندوق فراهم می شود.